

MAHAL MO PA BIN KAYA

Who?

Kuwento ni
P. L. SALAS

Sa Ganang Kay Tita Ay Lubhang Mapangahas At Kasuklam-suklam Si Crispin, Nguni't Nang Makilala Niya'y ...

AKO? Si Tita Rivera. Dalaga. Dalawampung taong gulang. Maganda. Kaakit-akit. Marilág. Kahali-halina.

Sinásabi nilá: Ang aking buhok ay luksa pa sa hatinggabi. Ang aking mga matá ay maniningning. Parang dalawáng bituin. Bagay na bagay sa aking mga kilay at pilik-matá. Ang aking ilong ay matangos. Ang bibig ko ay maliit, mapulá, at may ngiting pinamugaran ng matatamis na mga pangarap. Perlas ang aking mga ngipin. Kung hindi man, ay waláng sukat ikapanaghili roon. Ang aking kulay ay malagatas. Ang dibdib ko'y kabán ng tipán ng isáng pag-ibig na dakila at wagás. Katamtaman ang aking tindig. Limáng talampakan at apat na tumuro. Kung lumakad ako, asa mo'y kung sinong birhen ang nanaog sa lupa. Oh! Kabaliwán. Bakit ang mga lalaki ay nagiging makata sa aking harap? Bakit ang mga makata ay sinungaling?

Marami ang aking mga tagahanga. Marami.

Papaano'y maganda ako. Kaakit-akit. Marilág. Kahali-halina.

Anáng ilán: Ibig mo bang pitasin ko sa langit ang lahat ng bituin at gawin kong kuwintás upáng isabit sa iyong garing na liig? Anáng ibá: Hindi ako maáring mabuhay kung ipagkait mo sa akin ang iyong paglingap, ang iyong kalinga, ang iyong kandili. Anáng ibá pa: Iduruyan kitá sa kandungan ng mga ulap. Oh, maawa ka sana, Tita. Kahabagán mo ako. Hawak ng aking mga kamáy ang puso kong iniháhangdog sa iyong paanan. Tanggapin mo't liligaya. Tanggihan mo't magdurusa, mamámanláv, mamámatáy.

Baliw! Nababaliw na ang ka-

lalakihan. Oo, nababaliw.

At, isáng halakhák ang isusukli ko sa kaniláng baliw na daing. Isáng mahaba't malakás na halakhák. Hindi kaya mamumulá ang mukha ni Adán kung náki-kita niyáng nakaluhod sa aking paanan ang kanyáng mga apo? Sino ang may sabing ang lalaki ay panginooon at ang babae ay alipin? Sino ang panginooon? Sino ang alipin?

* * *

NGUNI'T, nang mákilala ko si Crispin ay bakit nag-ibá ng tibok ang aking puso? Tila pumá-palo sa aking dibdib. Magandang lalaki si Crispin. Makisig. Alun-alon ang buhok. Sunog nang bahagya ang balát. Ang mga matáy'y may gayuma. Nagayuma ba ako? Matangos din ang kanyáng ilong. Kung mangusap ay nanunuot sa káliit-liitang sulok ng aking kálu-luwá. Umiibig na ba ako?

Sa sáyawan ng Peite Club ko siyá nákilala. Malakás ang loob. Hindi ko pa siyá nákita sa tanáng buhay ko kundi noon lamang, nang siyá'y lumapit sa akin upáng itanong kung maáari niyá akong mákasayáw. Pangahás! Iyán ang isinisigáw ng aking munting daigdig na panloob. Nguni't, hindi mabigkás iyán ng aking mga labi. Isáng tango. Tango lamang ang isinagot ko sa kanyá. At, kami'y pumagitna sa bulwagan.

—Kay-luwát mong nagtago. Hindi mo ba nálalaman kung gano mo katagál pinapaghirap ang aking puso, ang aking kálu-luwá? Bakit ngayon ka lamang muling dumating sa aking buhay?—ang bulong niyá sa akin habang kami'y nagsásayáw.

Kinasusuklamán ko ang taong

ito, aniko sa aking sarili. Lubháng inapangahás. Sásabihin ko sa kanyáng ihatid na ako sa aking likmuan. Oo, sásabihin ko.

—Mangyari'y kinatátakutan ko ang mga lalaking pangahás—ang aking tugon.

—Mga lalaking pangahás?—ang pamanghá niyáng sagot.—Diyata? Ah! Kung sa bagay ay inis na

inis din ako sa mga taong ganyán. Marahil, nang maghulog ng kapangahasán ang Maykapál ay bakal-bakol ang pinulot nilá. Sabihin mo sa akin. Ano ang iyong pangalan? Saán ka nakatirá?

Abá, lumálabis ka na, ang ná-rinig kong bulong ng aking sarili. Hindi, hindi ko sásabihin sa iyo kung ano ang aking pangalan.

Hindi ko sásabihin sa iyo kung saán kami nakatirá.

—Tita Rivera ang aking pangalan, at nakatirá kami sa San Juan. Ngayon, ano pa ang ibig mong málaman?—ang aking tanong.

—Maáari bang makádalaw sa inyo? Mayroon na bang lalaking dumating sa buhay mo?

Náramdamán kong umakyát na lahá ang aking dugo sa mukha ko. Sásampalin ko ang lalaking ito, talagang sásampalin ko. Subali't, nawáwalán ako ng lakás. Ang mga matáng yaon, ang mga matáng yaon...

—Kay-laki kong hungkág, ano? Isipin mo! Itátanong ko pa sa iyo kung maáari akong makádalaw, gayong alám ko namáng oo. Tungkol sa iyong katipán, kung mayroon, pagdating mo ng bahay ay sulatan mo siyá't sabihin mong wala ka nang panahon na máiukol pa sa kanyá, sapagkát ang lahá mong mga sandali'y sa akin lamang maáaring iukol mula ngayon.

Isá kang impaktong isinuka ni Satanás. Bakit pa kitá nákita? Bakit ka pa lumapit sa akin? Bakit ka pa pinakawalán sa impiyerno? Kinamumuhian kitá, kinamumuhian kitá!

—Nguni't, wala namán akong kasintahan, ah!—ang tutol ko.

—Mabuti, lalong mabuti. Bukas ay dádalawin kitá. Mágunita ko palá, ang aking pangalan ay Crispin Sanvictores, binata at waláng anak. Hanggáng bukas, mahál kong Tita!—At, ako'y inihatid na sa aking likmuan sa gitna ng nakatutulig na pálakpakan ng mga nagsipagsayáw na nasiyahán sa katáapos na tugtugin. Kung ano ang tugtugin yaon ay hindi ko masabi. Wala akong nárinig kundi ang kakaibáng pitlag ng aking puso, ang malakás na tahap ng aking dibdib.

Hindi ako nákatulog nang gabing yaon. Ang larawan ni Crispin ang aking nákikita. Alumpihit ako sa pagkakáhiga, naáalin-sanganang-ginigináw. Bakit ang lalaking ito'y hindi ko mahalakhakán?

KINABUKASAN ng hapon ay dumating nga siyá. Nang buksán ko ang pintuan ng aming bahay ay nákita ko siyá roon, nakangiti, may daláng mga sariwang bulaklak.

—Makatutuloy ba?—anyá, at pumasok sa kabahayán. Sa sopá siyá naupo.

Lumapit ako. Tumingala siyá, hinanap ang aking mukha, at ang sabi,—Maupo ka, Tita. Ah! Siyanga, ang mga bulaklak. Nálalaman kong mahiligín ka sa mga bulaklak. Hindi ba?

Tunmago ako, at kinuha ang iniabot niyáng bulaklak. Mabango. Inilagáy ko ang mga yaon sa sisidlang nasa ibabaw ng aking piyano. Naupo ako sa isáng likmuang nakaharáp sa kanyá.

—Wala yata silá? Si donya

Rosa? Si don Ramon? At, si Oscar? Násaán silá?—ang sunud-sunod niyáng usisa.

Nabigla ako. Bakit, bakit ná-lalaman niyá ang mga pangalang yaon? Ng aking iná? Ng aking amá? Ng aking kapatid? Sa ngiting nakapamilayláy sa mga labi ni Crispin ay nasisinag ko ang isáng libo't isáng hiwaga.

—Ang nanay ay nagsimbá sa Kiyapo. Biyernes ngayon. At, ang tatay ay...

—Nguni't, bakit hindi ka sumama kay donya Rosa?—ang kanyáng usig.—Sabihin mo sa akin: hinihintáy mo ba ako?

Tumungo ako. Tumango. Kagát ko ang aking labi.

—At, si don Ramon? Si Oscar?—ang tanong niyá uli.

—Ang tatay ay hindi pa dumá-

rating mula sa kanyáng tangapan. At, si Oscar ay...—Dalawang paták ng luha ang náramdamán kong gumapang sa aking mga pisngi. Nagsisikip ang aking dibdib. Tumayo si Crispin. Hinawakan ako sa balikat. Hindi ako tumutol.

—Tita, umiiyák ka. Bakit? Si Oscar ay ano?

—Si Oscar ay hindi na nagbalik. Kasama siyá sa pagtatanggol sa Bataán.

—Diyata?—At, muli siyáng nápaupo.

Matagál ang mga sandali ng katahimikang namagitan sa aming dalawá. Matagál. Ako ang unang bumasag sa katahimikang yaon.

—Nguni't, Crispin, bakit mo ná-kikilala ang aking mga magulang? Ang aking kapatid? Bakit?

—Mangyari'y hindi ako nakalilimot—anyá,—mangyari'y sariwa pa sa aking gunita ang isáng nakatiklop nang kahapon. Hindi ako maáaring lumimot.

Nanggigilalás ako sa mga sinabing iyon ni Crispin. May ibig siyáng sabihin. Hindi maáaring lumimot? Wala akong mátandaán...

Parang nangangarap si Crispin.

Tatlo siláng batang nagkákilala sa lalawigan. Naging magkaibigan. Si Tita. Si Oscar. Si Crispin. Si Tita at si Oscar ay magkapatid. Mayaman. Si Crispin ay anak ng isáng magsasaka. Marálita. Nguni't, niloob ng kapalarang silá'y magkákilala at magiging magkaibigan.

(Nasa pah. 29 ang karugtong)

—Wala yata sina donya Rosa, don Ramon at si Oscar? Nasaan sila?—ang sunud-sunod niyang usisa.

dahan? Ayon sa talátinigan, ito'y jagay na nakalulugod sa pandam-dám o sa isipan; isáng katangiang umáakit sa paghanga. Hindi ganáp na mállalarawan kung ano ang kagandahan, nguni't ang ibinubunga sa sandaling mámalas ay di mapag-áalinlanganan: paghanga, pagkagiliw, pagsambá, pagkalugod. Sa buong kasaysayan ng daigdig ay waláng napoot o nasuklám sa kagandahan. Mayroon na bang nagalit sa isáng babae dahil lamang sa siyá'y magandá? Wala. Ang galit sa isáng babaing magandá ay bunga marahil ng ugaling di naging kabagay ng kanyáng kagandahan, o kaya namáy ng ibá pang bagay na waláng kinálaman ang kanyáng tagláy na panghalina.

Ang kagandahan ay kayamanan. Bagamá't hindi lagi nang siyang pinakamahahalagá, ang kagandahan, kapág nákaugnáy ng isáng bagay, ay karagdagan at mahalagáng katangian ng bagay na ito.

May isáng katangian ang kagandahan: ang mga bagay na kapalit ay nababahaginan ng kagandahan, tulad ng talang nakapagsásabog ng liwanag sa kalangitáng kinaroroonan. Isáng magandáng brilyante sa daliri ng isáng dalaga ng tila nakaráragdág sa gandá at lambot ng kanyáng mga kamáy. Isáng kumikisláp na hikaw ang waring nagbibigáy ng ngiti sa

MAHAL MO PA...

(Karugtong ng nasa pah. 23)

Nanlaki ang aking mga matá. Oo, nágugunita ko na ngayon.

—At, tuwing umaga—patuloy ni Crispin,—ang magkapatid ay dinádalhán ng sariwang gatas ng anak ng magsasaká. Naglilimayon silá sa mga tumana, nagháhabulán sa kabukiran, magkasama sa pamimitás ng mga ligaw na bulaklák. Mahiligin si Tita sa mga bulaklák. Nanghuhuli silá ng mga tutubi, ng mga paruparo, ng mga batu-batong-punay...

—At, silá'y lagi nang masayá—ang aking dugtong,—waláng nákilalang kalungkutan. Sa mga bata'y waláng kamatayan. Ganyán ang kaniláng akala. Waláng kamatayan.

—Gabi noon—ang agaw ni Crispin,—si Tita at si Crispin ay nagsumpaan. Oh, diwang kamusmu-

mga pisngi ng sino mang babae. Ang magagandáng kasuutan, ang mapang-akit na pagkakáayos ng buhok, kahit sa isáng babaing katamtaman lamang ang gandá, ay sapát nang makalikha ng náibáng larawan ng namumukod na kagandahan.

Mapapalad ba ang nagtátagláy ng kagandahan? Mangyari pa. (Nasa pah. 31 ang karugtong)

sán. Mga bata pa nga silá. Ná-gugunita mo pa ba ang sinabi ng batang lalaki noon, Tita?

—Oo—ang aking tugon.—Ang kanyáng sabi ay: **Tita, hindi ka kaya inakalimot? Kung malayo ka na, mágunita mo pa rin kaya ako? Mahalin mo pa rin kaya akong katulad ng pagmamahál ko sa iyo?**

—Ang tugon ng batang babae ay: **Oo, Crispin, habang nabubuhay ako ay hindi kitá lilimutin. Matamis na pangako. Nguni't, siyá nga kaya ay hindi nakalimot? Sampung taon na ang nakalipas mula noon.**

Nápatindig ako. Nápatindig din

si Crispin. Ang aking mga matá'y binábalungan ng masaganang luha.

—Crispin, hindi ako nakalilimot. Hindi, Crispin, hindi!

—At, mahál mo pa rin kaya ako, hanggá ngayon?

Ang aking katawán ay nag-init nang maramdamán kong ang mga kamáy ng lalaking itong mula pa sa pagkataba'y nátutuhan ko nang ibigin ay nakahawak sa dalawá kong bisig.

Tumango ako. Tango lamang.

—Tita!—At, ang kanyáng mga matáng nagningning ay ipinako sa mga matá kong hilám sa luha.—#

Bantog sa Buong Kapuluan!

LICOR ESTOMACAL

ni Dr. Luna

Mabisang Lunas para sa

**KOLICO, KOLE-
RA, INDEHESTI-
YON, DIARRHEA,
DISINTERIYA,
GASTRITIS**

AT IBA PANG
MGA KARAM-
DAMAN NG
TIYAN.

Sa lahat ng BOTICA

Cumagawa at namamaha-
gi ng mga
May-uring Gamot sapul
ng 1877

FARMACIA SAN FERNANDO
835 SAN FERNANDO, MANILA

FORMULA: Camphor 0.02 gm. oil of Peppermint 0.06 gms. Fld. Ext. Cannabis indica 0.10 c.c. Elixir Paregoric 1.50 c.c. Glycerin 1.50 c.c. Alcohol 15:00 c.c.: Excipient q. s. AD 100.00 c.c.

Nakaaakit na Kagandahan

- *Mais Cheri*
- *Amur Parfum*

Ang **MAIS CHERI** at **AMUR**, dalawang kalugod-lugod na likha ng **GLO-CO**, ay tumitiyak sa mga sandaling hindi maaring malimutan. May mababang halagang mga pabango; ang dalawang ito ay maaring gamitin na maipagkakapuri kahit sa alin mang pagkakataon.

MAIS CHERI PARFUM
—kaigagaya, nakahalinang hali-muyak

AMUR PARFUM
—nakagagayuma at nakaaakit na samyo

Kung Kagandahan At Karilagan Ang Inyong Hanap, Matatagpuan Ninyo Ito Sa Paggamit Ng...

IPINAGTINGI SA LAHAT NG DAKO
1 oz.—P0.90 isang botelya
½ oz.—P0.60 isang botelya

GLOCO HOLLYWOOD Cosmetics

UKOL SA LAHAT • SA LAHAT NG DAKO
CROMWELL COSMETIC EXPORT CO., INC.
30-32-34 Barraca—Tel. 2-94-72